

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΠΕΡΕΤΤΑ

Αναμνήσεις του κ. Θ. ΣΑΚΕΛΛΑΡΙΔΗ

Έχουν περάσει 40 χρόνια από την ημέρα που γεννήθηκε η ελληνική όπερεττα. Μέσα σ' αυτά τα χρόνια, πόσα έργα, πόσα μοτίβα, πόσοι στίχοι, πόση μελάνη, πόσες κριτικές. Δεν ξέχναζω τί, από άποψης τέχνης, εκάναμε. Όλα όμως καταπισσόμαστε με αυτά το θεατρικό είδος, μέσα σ' αυτά τα χρόνια. Έγραψα μόνον να πω, πώς—κουτά, στραβά—δοκίμασε και μαζί στον τόπο μας μία μεγάλη όπερεττική παραγωγή, μία τεραστία επαγγελματική κίνηση, ένα κλόσινο ελληνικό όπερεττικό ρεπερτουάρ, πράγμα που μέχρι πρό 40 ετών έλειπε, αφού μέχρι τότε, το θεατρικό κοινό ήρκετο να ικανοποιείται από τα θέατρα τραγουδία του παλαιού κωμειδουλλίου και τις διασκευασμένες ξένες κωνουέντες των Έπιθεωρήσεων.

Η Όπερεττα ένερανίσθη εις την Ελλάδα απότομα και, μάλιστα, σαν έπιθμια. Η πρώτη άφορμή ήταν ή έλασρά γαλλική όπερεττα του Έβρε—Μαυρέλ Νιτούς— που έπαίχθη διά πρώτην φοράν έλληνικά. Η «Νιτούς» δεν ήταν έργο. Ήτο το μικρόβιο

της έπιθμιας, που εκαλλιεργήθη και ανακτέθη στην Έλλάδα με καταληκτική γονιμότητα. Ήτο ο σόφρας που έλασρασε έπιτα και καθήγγασε ρόδα με κ' άγκάθου, γαλλία με και κουτόχορτα!

Και άφου στή μικρή και χαριστομένη εκείνη γαλλική όπερεττα έτυχε ο κλήρος—έν θέλανε, ή τιμή—νά γίνη ή άφορμή της ίδρυσεως του συγχρόνου όπερεττικού μας θεάτρου, νά γίνη δηλ. ή μάνα της Έ.Α. Όπερεττας, άξιζει τον κόπο να άναγγηθούμε πώς ήθε εδω στον τόπο μας, με ποιές συνθήκες έγκαταστάθηκε στο Έλληνικό παλκοκέννο και πώς την όποδεκτήσαν οι τότε κριτικοί, που έγραψαν γι' αυτήν τόσες κριτικές, δες όσα—αλλά δεν έγάρητηκαν την άλλη μέρα που πρωτομερανίσθηκε στη γαλλική της πατρίδα.

Αν τώρα, κατά την περαιτέρω άφήγησι των γεγονότων της έποχής εκείνης, άναγκασθώ να μιλήσω κάπως και γιά τον έαυτό μου, παρακαλώ τον άναγνώστη να μη το θεωρήση ως περιουτολογίαν. Δεν είναι έγω. Φταίει ή τύχη που ήθελα να βάλω έμένα κοντά στην τότε θεατρική κίνηση. Δεν άναφέρω άλλον. Άκλήν σόμετωσιν.

TAK, TAK, TAK !

Τρεις χτύποι άκούστηκαν κάποτε στην έξώπορτά μου. Οι τρεις αυτοί χτύποι, άλληγορικώς, μπορεί νά έξηγηθούν ως χτύποι κάποιας μοίρας που είρχετο νά με προειδοποιήση ότι έπρεπε νά έτοιμασθώ διά νά έπιτελέσω πράγματα τά όποια μετέπειτα άπέδειχθησαν άληθινά μοιραία. Εις την πραγματικότητα, οι τρεις εκείνοι χτύποι ήσαν ενός μικρού ύπαλλήλου του Θεάτρου «Συντάγματος» (άργότερα «Διονύσιας» και ήδη «Κυβέλης») ο όποιος, ένα Αύγουστιατικό δεξιλι του έτους 1908, έχτυπούσε την έξώπορτά μου.

—Τι τρέχει ;

—Σάς παρακαλεί πολύ ο κύρ Άντώνης νά περάσετε από τό θέατρο που σάς θέλει.

—Πολύ καλά, έρχομαι.

Ο κύρ Άντώνης...Αυτός ήταν ο Άντώνιος Νίκας, θισάάρχης τότε του θεάτρου «Συντάγματος». Έφαντόσθηκα άμέσως ότι θα με ήθελε νά του γράψω κανένα τραγουδάκι σε καμμία κωμωδία νά του δώσω καμμία πληροφορία μουσικής φύσεως. Πρέπει ν' άναφερθώ ότι ο τότε θισσας του «Συντάγματος» περιέκλειε τά εκλεκτότερα στοιχεία δι' όλα τα θεατρικά είδη. Εκεί έπαίχθη τότε διά πρώτην φοράν εις τάς Άθήνας «Η Σαλώμη» του Όσκάρ Ουάλντ—ο Έδμούνδος Φύρστ ύπεκρίθη τον Ήρωδην—παρλληλώς έπαίζοντο κωμωδίες εκ των νεωτάτων τότε, όπως έπίσης και ή έπιθεωρησις «Κινηματογράφος» του άειμνήστου Πολυβίου Δημητραπεκούλου. Όλοι αι άξιώσεις και όλα τά γούστα ικανοποιούντο πλήρως από τό πολυσύνθετον και όρτιον συγκρότημα του θερινού εκείνου θεάτρου. Ο Άντώνιος Νίκας, φιλόπονος, χαλκέντερος, στωϊκός, ύπομονητικός, έβγαζε δουλειά. Ήταν συγχρόνως θισάάρχης, ήθοποιός, ρεζιζιέρ, μεταφραστής και άπάνω άπ' όλ' αυτά, ρηξικέλευθος.

Η «έπιχείρησις» είχαν άρχισει με άρίστους οιωνούς κατά τά τέλη Μαΐου του έτους εκείνου, άλλα δυο περνούσε ο καιρός και έπήρχοντο τά κυνικά καύματα, τόσο «εκοβε» και έτσι τό σοβαρόν δράμα ήναγκάσθη νά παραχωρήση την θέσιον του εις την έλαφράν κωμωδίαν, άλλα και αυτή άκόμη ύπεκρεώθη νά έγκαταλείψη όριστικώς τά σανίδια της σκηνης, όπου έγκαθιβρόθη άπόλυτος πλέον κυριαρχός της ή Έπιθεωρησις, ή όποια

όμως εξηγήληθε και αυτή κατά τα τέλη Αυγούστου, όποτε μου παρήγγειλε ό Νίκας ότι με ήθελε.

ΑΝΤΩΝΗ, ΘΑ ΜΑΣ ΔΕΙΟΥΝ!

Τό ίδιο βράδυ, όλίγον πρό της παραστάσεως, έπηγα στό γραφείο του θεάτρου. Ό Νίκας βιομηχανικό στό γραφείο και χωρίς καν να σηκώση τά μάτια του να με δει, μου έφίσησε:

—'Ηρθες; Καλώστανε. Κάσε.

—'Εκάθησα. Σε λίγο αφίνει την πένα και κυτιώντας με κατάματα μου λέει:

—'Εοκέφθηκα ν' ανεβάσω τη «Ματζέλ Νιτούς!» Θά την διδάξης εσύ!

—'Αντώνη θά μας δείρουν!—'Ηταν ή άμεοσι άπάντησι μου.

'Αλλά γιατί τό επια αυτό; 'Απολύστατα, διότι τότε όλοι οι καλλιτέχνες έπιστέμασε εις μίαν Θεάν, την «συνειδήσι», ή πρότασι δέ έκείνη του Νίκα, όπως μου έγένητο τόσον άπότομα και κεραυνόβολα, έφερε πρώτ' άπ' όλα τη σκέψη μου εις την συνειδήσι, μη τυχόν και «ετύπτετο» από την παρακεκινωμένην έκείνην πράξιν. 'Εδώ δέν έπρόκειτο πλέον περί καμιάς κομωδιάς με τρία, τέσσερα τραγουδία ούτε περί έπιβεωρήσεως με νόσημα και τετράστιχα. 'Εδώ έπρόκειτο περί «Έργου», περί τέχνης, χρειάζομεθα φωνές, κόρα, όρχήστρα. Πού νά έφαναζόμουν τότε διι σήμερα, ύστερα από τόσα χρόνια, θά ανεβαίτα όπερέττες χωρίς φωνές, χωρίς κόρα και χωρίς όρχήστρα... Πού νά φανταζόμαστε ήμεσις τότε πού έτρομάζαμε από τη «Νιτούς» διι θά εβλέπαμε σήμερα τη «Φρασκούιτα» του Λεχάρ εις την Νεμέαν! Πού νά φανταζόμαστε διι σήμερα... 'Αλλά τό σημερινά άς τά πη μετά 40 χρόνια κανένας άλλος.

—Δέν εσ έκάλεσα να συζητήσουμε— μου λέει ό Νίκας—ή άπόφασί μου είναι άμετάκλητη. Δέχσοσι να την διδάξης εις τόν θιασον και να διευθύνης και την όρχήστραν; Θά σοφ δώσω πέντε τοίς έκατόν επί των άκαθάρσιων.

Σάν νέος πού ήμουνα τότε, μου έφρασε να ρισκάρω στην Τέχνη, έξ' άλλου ή φύσις μου έχαριζε κάποιαν άυτοσεποίθησι και τρίτον με έγαραγλίσε πολύ τό πολυαυχιάς τάλαντον της διαπρεπόσε τότε πρωταγωνιστής Κας Ροζαλία Νίκα. 'Εφαναζόμουν τό ρόλο της Νιτούς «κομμένο και ρομμένο άπάντα της. 'Εβέγηθα. 'Από την άλλη μέρα έβιβα όδηγίασι διιά την μετάφρασιν των τραγουδιών, των στίχων, πού μεταφραστis ήτο ό ίδιος ό Νίκας. 'Αρχίζουσι οι πρόβες.

'Η βιανωμή των ρόλων ειχε γίνει ώς έξής: Συνταγματάρχης ό 'Ηρ. Χαλκιόπουλος, Σοφισταντρή ό μόλις τότε άνελθών επί της σκηνης νετόρος κ. Κοφινιώτης, Διονισία ή Κα Ροζαλία Νίκα, 'Ηγομηνή ή Κα 'Ελ. Φόρστ, Σελεστέν ό κ. 'Αγγ. Χρυσομάλλης, Διευθυντής Θεάτρου ό Τριχάς, Ρεζιζέρ και Λοριώ ό άληγομηνός πρωτοάνουου, Κορίνα ή Παυλίνα Ρινάλδη, 'Ανθοπολ. 'Επρίκος ό Νάκος, 'Επιλοχίας ό 'Αργυράκος, Λοχίας ό Δελαγιάννης και τά σχετικά κόρα.

Πρέπει να όμολογηθώ, διι ή χαρακτηρισμένη έκείνη όπερεττούλα δέν ειχε ούτε στάν ύνεο της όνειρευθί πως θά ζετελειτό από τόσουσι όριστέσι της θεατρικής τέχνης, μερικoi των όποιων μάλιστα ειχαν χρηματισει και ήθοποιοι τό Βασιλικού Θεάτρου. Πρέπει όμως έπίσης να τονισθί διι όλοι έκείνοι οι εύσυνείητοι έγράτασι, μόλις έπησαν τά μέρησι ασά χέρια τους, έστρεμαν διιά την εύ-

θύνην πού άνελάμβαναν να γίνουσι διερμηνεύς ενός νέου είδους πού, ώς τότε, δέν τό κατείχαν.

Και γι' αυτό, όταν προσήρχοντα εύλαβητικά κοντά στό πιάνο για να τόσιν μάθα τά μέρη του, πάντα καθέννας όρχιζε με την στερεότυπον παράκλησιν. «Μαέστρο, θά σάς παρακαλώ να έισθε λίγο έπιεικής για μένας.

Πρώτη προσήλθε για δοκιμή ή πρωταγωνιστρια Κα Ροζαλία Νίκα, διι με ύφος πρωταγωνιστριας πού ειχε γνωρίσει έπιτυχίας και θριάμβους, αλλά με συστολήν μαθητριας του παρθεναγωγείου. Μόλις έκάθησε στην καρέκλα, μου λέει μ' ένα χαμόγελο. «Για να δοίμε μαέστρο μου, θά τά καταφέρουμε». Της ειπα διι άμφιβολία δέν χαροδν και όρχισα άμέσως να της μαθαίνω τό πρώτο τραγούδι «Μές τούς θόλους τούς φηλόους». 'Αμέσως εύρέθηκα πού μιάς άποκαλώφρασε. 'Εως ότου της μάθα τό μπό τραγούδι, έκείνη τό ήφερε ήθη όλόκληρο. Τέτοιαν άντίληψη και μουσικότητα πολύ σπάνια συνήντρα εις την μετέπειτα σταδιοδρομίαν μου. Με την πρώτη πρόβα ειχε μάθει σεαδόν όλο τό μέρος της.

Δεύτερος προσήλθε ό Χρυσομάλλης ό πρωταγωνιστής κομικός εις τό Έργον με τόν διπλούν ρόλον του Σελεστέν-Φλοριντό. Καταγόμενος από τό μουσικό νησι της Κερκύρας, ειχε τη μουσική μέσα του, επί πλέον ειχε άκούσει τό Έργον από διαφόρους ζένους θιασούς, πολλά μοτίβα του όποιου ήφερε να τραγουδήσι Ιταλίει και γαλλιστί. 'Ακόμα τόν ειχα άκοιμαντίσει πολλές φορις ώς τότε σε διάφορες σατυρικές καντιονέττες πού παρεντίθεντο κάποτε σε κομωδιάς πού έπαίξε με την Κυβέλη, έποιώμενος ή συνεννόησι μεταξύ μας ήταν πλήρης.

Κατόπιν παρέλαβα τά κόρα άνδρών και γυναικών τά όποια άπετελούντο, κατά τό πλείστον, από ήθοποιούς και διι από συνηματικους κοριτέας και, μέρη με την ήμέρα—διιά την άκρίβειαν σε τέσσερας μέρες—τό Έργον ειχε μαθευθί τελείως και δέν ήμενε πλέον παρά ένα και μοναδικό τραγούδι. Τό τραγούδι τό Λοριώ.

«ΜΑΕΣΤΡΟ, ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ ΕΝΑ ΞΥΛΟ!»

Ό μικρός και έντελδς ήπεισοδικός ρόλος του δεκανέως Λοριώ ειχε δοθί εις τόν άείμηστον Πατωϊάνου—είπαμε άνωτέρω διι πρωταγωνιστή κομικός θά ήταν ό Χρυσομάλλης. Ό Πατωϊάνου ήταν ένας φιλότιμος ήθοποιός και πρό παντός έφργάτατο. Δέν έσκοτώνετο για ρόλους. Ό,τι του έδιαν, τό έκανε. 'Αρκεί να τό ήθελε ή «δουλειά». Τά μέρη πού του έδιαν, δέν τά ζέζυγιζε ούτε τά εκρινε από τόν δγκον, αλλά από τό περιεχόμενο. Ό σκοπός του ήταν ένας: «να κράρη» έκείνο πού τό δίνουσι.

Ό ρόλος του Λοριώ ειχε και ένα άσημαντο τραγούδάκι. Πολλοί ζένουσι ήπεισοδικοί τό παρέλειπαν. 'Εμεις τότε άποφασίσαμε να έκτελεσθί. Τό έχομα άφίσησι τελευτά. 'Εκάλεσα στό πιάνο τόν Πατωϊάνου για να του τό μάθα. 'Ηταν ή πρώτη έσφοή πού έχομα μαζί του. 'Ημουν ό πρώτος του μαστέρου πού θά τόν άνεβαζε σε όπερέττα. 'Όταν έπληρασε στό πιάνο έπήρε μιά καρέκλα και έκάθησε πλάι μου, έβγαλε από την τσέπη του τό μέρος του και πριν ν' όρχισουσι, με μιά άφάνταστη μετροπονοία πού άκόμα τη θυμάμαι και συγκινούμαι, μου λέει:

Μαστέρου, λάβε υπ' όψει σου διι έγω είμαι ένα ξύλο...

Ξύλο έθεωρούσε τόν εαυτό του ό μετέπειτα βασιλέας της Όπερέττας.

(Συνεχίζεται)